

Nemcsak széna v. lóhere csomóját jelentő *bukó* szavunk származhatik ezen *buk-* tőből, hanem *r* képzővel *bokor* szavunk is, melynek feltételezendő alapjelentése ezek szerint 'ágak csomója' volna. A régi nyelvben meg is volt a 'fasciculum, Bund, Strauß' jelentése, sőt a nép nyelvéből a *bug / buk-* tő első jelentése 'növények bozontos feje' is kimutatható: N. *bukor* 'sűrű nád-üstök', megvan a 'csomó' jelentése is, mert köthetünk *bogra* is és *bokorra* is. *Bukur ~ bugur > bokur > bokor* szavunkat Munkácsi Bernát származtatta a *bog* főnévből (NyK XVII: 88), azonban származtatását az EtSz. nem fogadja el. A fenti hang- és jelentéstani magyarázat alapján azonban Munkácsi származtatását el kell fogadnunk, de nem hiszem, hogy *bog* szavunk iráni eredetű volna (Munkácsi AKE. 169), elfogadom a szó finnugor származtatását (Budenz: MUGSz 458. o.), ámbar meg kell fontolnunk: finnugor szavunk nem eredhet-e valamelyik árja nyelvből.

Erdődi József.

## Nagykőrösi tájszótár

### V.

*Dáborog.* — Duhajkodik, értelmetlenül ordít. „Egész éccaka a kocsmába ivott, oszt még débe is magába *dáborgott*“.

*Dadara.* — Gyors beszédű, hadaró, akinek a szavát nem érteni. „Olyan *dadarán* beszélt, hogy egy szavát se értöttem“.

*Dahó.* — Elmaradott tanyai „*dahó paraszt*“.

*Dajna.* — Becsmérlő kifejezés, nagy növésű, erkölestelenségre hajló, haszontalan leányszemélyekre. „Három akkora *dajna* lánya van, hogy mindönnnek ragyogni kék a tisztaságtú, mégis majd mögösi a piszok“.

*Daku.* — Idomtalan szörmével illetve bürgeszörrel bélelt nagy kabát. Olyan ruhára alkalmazzák, amely formátlan, nem ünneplő ruha, még új korában sem volt ünneplőnek használható. Eredetileg az olyan télikabátot hívtak *dakunak* nálunk, mely ködmön-szerű volt. Ma már minden dísztelenebb szörmébélésű télikabátot *dakunak* hívnak. Sohsem hosszú kabátról van szó, csak paraszti rövid kabátról.

*Darvadozik.* — Erőltetetten mulatozik. Amikor valaki kedve ellenére dalolni próbál, amikor egy társaságban erőszakolják a mulatást, öten hatféleképpen dalolnak. „Nem eméködött a hangulat, de azé hajnalig *édarvadoztunk*“.

*Debeze*s. — Nagy, de formátlan esetlen. Csupán emberre alkalmazható, de sem állatra, sem tárgyra nem vonatkoztatható.

*Deges*s. — Tömött, teli. „Ügy láccik jó legelőjük van a teheneknek, mert egészen *degess* hassal járnak haza a csordábu“.

*Dencöl*. — A szépen rendesen felvetett ágyat összenyomkodja, szétdurja. „Mán éccő mögágyaztam, de a gyerekök *összedencöték*“. Használatos így is: *dancol*.

*Dévánkozik*. — Bizonytalankodik, töpreng, valamihez nem akar hozzáfogni. „Né *dévánkozz* mán olyan sokáig, hanem ereggy!“

*Dévérnyázik*. — Mulatozik és pedig úgy, hogy mulatásával csekélyebb mulasztást követ el, vagy pedig anyagiakban látja némi szűkét mulatozásának. „A helyött, hogy dógát végezte vóna, egész délig a kocsmába *dévérnyázott*“.

*Difinomos*. — Gúnyos jelző; olyankor használatos, amikor valami különlegesnek, finomnak készült tárgy nem válik be. *Difinomos* az olyan tárgy, amit gazdája hencseregéből különlegesnek szánt és emiatt nevetségessé lett. „No ugyan a Máté szomszéd *difinomos* szérszámot csinátatott a fiának“.

*Dilínós*. — Hóbortos, tökéletlen. „Nem lehet annak a szaván elindulni, mer égy kicsit *dilínós*“.

*Dobbfakadva*. — Felháborodva, magából kikelve. „A sógor egész *dobbfakadva* monta é, hogy mögin kimöntek az adójé“.

*Dobzódik*. — Valaminek az élvezetébe nagyon belemerül. „Egész nyáron *dobzódott* a jólétbe, a télön mög majd éhönhát“.

*Dohog*. — Amikor valaki szeretne kifogást emelni, de nyiltan nem mer, csak magában motyog. „A helyött, hogy mögmagyarázta vóna, mirű van szó, csak *dohogott* magába“.

*Dörgöldzik*. — Hizelkedik, közeledik valakihez társadalmilag. Bizonyos megvetendő cselekedetet fejez ki. „Hijába *dörgöldzik* hozzám, sohse lösz a lányábú mönyem“.

*Dummog*. — Körülbelül ugyanazt jelenti mint a *dunnyog*, de itt méginkább lemérsékli hangját, annyira, hogy nem is szavakat ejt ki.

*Dunnyog*. — Magában csendesesen békételenkedik. Hallani, de nem érteni tiltakozását. „Egész nap fére át az óra, de nem mondta mi baja, csak magába *dunnyogott*“.

*Durcás*. — Haragos sértődött. Nem szól, nem békételenkedik csak viselkedésén látszik, hogy valamit az orrába vett.

*Durmol*. — Szundikál.

*Duruzsol.* — Rokon a *dunnyoggal* és a *dohoggal*. Azonban aki *duruzsol*, az már majdnem értelmesen beszél, majdnem érthetően tiltakozik, békételkedik valami ellen. „Nem értöttem mi a baja, csak magában *duruzsolt*, de úgy vöttem ki belőle, hogy a fiam miatt haragszik“.

*Duzmaskodik.* — Sértődöttnek teszi magát, kéreti magát.

*Dülőre jut.* — Célt ér.

*Ébattagyanánt-esik.* — rosszul esik. (eb adta gyanánt) „Ugyancsak *ébatta gyanánt* esött neki, amikor mög monták, hogy a fia berugott“.

*Écsapja a hasát.* — Elrontja a gyomrát valami, amitől hasmenést kap.

*Êkrasnyul.* — Elformátlanodik, elveszti eredeti alakját, például a csizma *êkrasnyul* ha sok használat után elformátlanodik.

*Elegy-belegy.* — Vegyeset jelent, azonban egyuttal hitvány is.

*Elegyös.* — Vegyes, kevert. „Hozzá lé a pallásrú egy kis *elegyös* babot, jó lősz estére vacsorára“.

*Elöte.* — A sárkemence nyílásának fedője, amivel a befűtött kemencét elzárják. Úgy készül, hogy valamelyik falra 4–5 centiméter vastagon sárból domborműszerűen rátapasztják az előtét és amikor megszárad leveszik, bemeszelik. „Tödd fő az *előtét*, hogy ki né hüjjön a kemönce“.

*Ê mén a Pétörkéje.* — Valami enni valót meg-kíván és nem kapja meg, ekkor mondják. „Mög kínátam má egy kis réteessé, hogy *ê ne mönjön a Pétörkéje*“ (Abból a feltevésből ered, hogy a terhes asszony ha abból az ételből, amit meg-kíván nem ehet, elvetél).

*Encsöm-bencsöm.* — Mindenféle jelentéktelen apróság, értéktelen holmi. „Jó formán *ê hurcokottunk* mán mindönt, csak egy kis *encsöm-bencsöm* maratt még ott“.

*Ênyájad.* — Ê nyájad valami, ha avulás folytán szétmállik, pl. *ê nyájad* a zsák ha annyira elavult, hogy darabokra lehet szedni, *ê nyájad* a szövet ha nem állja a varrást.

*Ê nyálkásodik.* — E nyálkásodik az ember, amikor elveszti kitartó erélyes tulajdonságát, puhává, gerinctelenné, férfiatlanná válik.

*Enyhely.* — Védett hely ahol meg lehet huzódni. A hidegben meleg, a kánikulában hűvös, a zivatarban fedelet jelentő hely. „Sivatag vidék a, alig találni benne a nap ellen égy kis *enyhelyet*“.

*Ereszködött.* — Vizessé, nedvessé, szívóssá válik. „Ebbe az esős időbe a csomók mind *mögereszködtek*, attú felök, hogy kicsirásonnak“.

*Értetlen.* — Buta értelmetlen nehéz felfogású, akinek nem lehet valamit megmagyarázni.

*Êsenkődik.* — Kér, könyörög, nagyon kér. „Ê köllött engennöm a bálba azt a kölköt, mert annyira *esenkődött*, hogy nem birtam ellené ani“.

*Êszelel.* — Elinal, elszökik, angolosan távozik valahonnan. Olyankor alkalmazták, ha az illetőnek oka van a távozásra. „A Korsós komának szöréncséje vót, hogy idejibe *ê szelét*, mér útet is *ê* legyéték vóna“.

*Ê szellent.* — Az előbbivel azonos csak a távozás még észrevétlenebb, még finomabban történik.

*Eszkából.* — Valamit megalkot, de nagyon kínosan, nagyon hiányosan, hozzánemértéssel, nagygyázva, kontárul. — „Nincs a szőlőjükbe gunyhó sé, csak a szüret alkalmára *eszkábátak* össze egy rossz kulipintyót“.

*Ê tanyázik.* — Eltölti az időt valahol, huzamosabb ideig tartózkodik valahol, ahol nem volna szükséges. „Olyan úrhatnám gyereke van neki, aki nem tősz köröszttű egy gaz szalat, hanem hun egyik, hun másik testvérjiné *tanyázik*“.

*Eveszelődik.* — Lassankint semmivé válik, észrevétlenül tűnik el valami idők folyamán. „Jobb szeretném a tehén árát egy summába mögkapni, mer ha apródonkét aggyák mög, sémmit hasznát sé vőszöm, mer csak *ê veszelődik*“.

(Folytatjuk).

Kiss László.

## S Z E M L E

**Szabó István: Ugocsa megye.** Budapest, M. Tud. Akadémia, 1937, I—XII, 1—615 l., négy melléklettel. (Magyarság és Nemzetiség. Tanulmányok a magyar népiségtörténet köréből. I. sorozat, I. kötet).

Szabó István műve mint a Magyarság és Nemzetiség című gyűjtemény első kötete jelent meg. A gyűjteményt Hóman Bálint és Dománovszky Sándor közreműködésével Mályusz Elemér szerkeszti, akiknek célkitűzése szerint a gyűjtemény a magyar népiség történetének monografikus feldolgozásait kívánja nyújtani olyanformán, hogy az első sorozat megvénként adja a forrásanyagot és annak feldolgozását, a tervezett második soro-